

Seminar manjšinskih novinarjev letos na Južnem Tirolskem

Po San Sebastianu in Barceloni je bilo tokratno, po vrsti tretje vsakoletno srečanje manjšinskih dnevnikov v Evropi, zbranih v združenje MIDAS (Minority Dailies Association), sredi marca v Bocnu. Poleg podpisane se se ga udeležili Axel Arlt, lužiski Srb iz Nemčije, organizacijski tajnik časopisa Serbske Nowiny iz Bautzna (pri Dresdenu); Tamas Borbely, Madžar iz Romunije, novinar dnevnika Szabadsag iz Cluja; Peter Ehrström, Šved s Finske, kolumnist casnika Vasabladet iz mesta Vasa; Katarina Juhaszová, Madžarka iz Slovaške, casnikarka v uredništvu Uj Szo v Kosicah; Victoriana Kostov, Bolgarica iz Zadra, zaposlena v Bruslju; Sebastian Krüger, svobodni novinar iz Berlina; Norbert Molnar, Madžar iz Slovaške, mladi odgovorni urednik dnevnika Uj Szo iz Bratislave in Örs Szeghalmi, Madžar iz Romunije, urednik pri časopisu Bihari Naplo v Oradei. Skupino je po središču Južne Tirolske vodil briljantni in neutrudni Günther Rautz, generalni sekretar organizacije MIDAS, ob pomoči sodelavke Veronike Hopfgartner in prevajalke Stegriid Hechensteiner.

Studijski dnevi so potekali tako, da smo udeleženci spoznavali razna področja življenja nemške in ladinske skupnosti na Južnem Tirolskem in jih ob stalni debati primerjali z razmerami, v katerih živijo posamezne manjšine po Evropi. Prodavanjem smo mladi novinarji prisluhnili v stavi evropske akademije EURAC, ki je po razkrošnosti in sodobnosti pravi biser. Sodelujoči pa smo se veliko sprehajali po mestu in okolici, saj je program predvideval obilo sprejemov, srečanj in obiskov po raznih ustanovah. Svidenji s političnimi oblastmi na Pokrajini in Občini sta predstavljali priložnost za izmenjavo

mnenj z ljudmi, ki krojijo sožitje med tam živečimi jezikovnimi skupnostmi.

Treba je vedeti, da je na Južnem Tirolskem Nemcev 600.000 - pred nekaj leti se je pri ljudskem številu vsak natančno opredelil, h kateri skupnosti se prišteva - večino (70%) ima italijanska narodna skupnost le v mestu Bocnu. Tamkajšnji politiki skušajo predstaviti svojo specifično kot idealen primer soobitvanja med različnimi skupnostmi, vendar v bolj poglobljenih pogovorih z različnimi komponentami pridejo na dan razprtije in zamere, ki so v bistvu podobne ne vedno iskrenim in korektnim, s preteklostjo obremenjenim odnosom med Slovenci in Italijani pri nas. Dejstvo je, da je nemška skupnost izredno številčna in močna (v parlamentu je v zadnjem mandatu imela tri poslance in tri senatorje), tako da je težko primerljiva z drugimi stvarnostmi. Med raziskovalci manjšinskih problematik je zelo aktualna diskusija o tem, ali je »južnotirolski model« mogoče uvazati tudi v druga okolja.

Poglavje zase je bil obisk v Val Gardeni, kjer so v veliki večini Ladinci, narod romanskega izvora, ki živi pretežno v petih dolinah (Badia, Fassa, Gardena, Zoldana, Cortina d'Ampezzo), razpršenih po treh pokrajinah (Trento, Bocnu, Belluno) in torej dveh deželah (Trentino Alto Adige in Veneto). V omejenih krajih imajo več svojih zupinov in razpolagajo s tednikom La Usc di Ladins, ki nastaja v kulturnem središču (Union generala di Ladins dla Dolomites) v krasnem mestecu Val Gardene Ortisei - St. Ulrich - Urtilje. Ladincev je kakih 40.000, podatek, ki kaže, da so lažje primerljivi s Slovenci v Italiji kot pa Nemci. Med drugim so zelo ponosni na svoje sportnike, ki seveda prednja-



Skupinska slika udeležencev seminarja; prvi od leve generalni sekretar organizacije MIDAS Günther Rautz

čijo v zimskih panogah (sestrični Isolde in Carolina Koettner, Kristian Ghedina, Peter Runggaldier, Cristian Zorzi). Skupnost seveda živi od turizma, ki je vrhunsko razvit: Ladincev se med Nemci optrijema ne-hvalezna oznaka, da so stiskaci in da zlasti v Val Gardeni prav grabijo denar. Bogastvo je sicer ena od vidnih značilnosti Južne Tirolske, kjer je življenjski standard zelo visok in je brezposelnih komaj 2%. Posebna zakonodaja avtonomne pokrajine Bocnu namreč dovoljuje, da se

na Južno Tirolsko iz Rima vrne kar osem dni.

Na razkošje opozarjajo tudi prostori dnevnika Dolomiten, ki zaposluje 50 novinarjev in prodaja vsak dan skoraj 40.000 izvodov, ob petkih, ko nudi televizijske sporede, pa kar 75.000. Bolj »družinska« je uprava dnevnika Tageszeitung, ki je začel izhajati pred desetimi leti kot konkurenca, ali bolje v odgovor katoliškemu Dolomitu, ki ga imajo za glasilo stranke Südtiroler Volkspartei.

Udeleženci smo poleg nemške stvarnosti na Južnem Tirolskem odnesli tudi koristne drobec izkušenj tovaršinskih kolegov iz drugih, dotlej nepoznatih manjšin. Posebno doživlje je bila v Dolomitih ribja večerja na višini 2150 metrov (Cima Comici po ponesrecenem trzskem alpinistu) v koči znane družine Marzola, ki je po rodu iz Gradeza, in nato nočno sankanje po smučarski progi do 1800 metrov nadmorske višine.

Kar pa se tice primerjav z drugimi manjšinami po Evropi, ce so bili kolegi iskreni, Slovenci nismo ravno na dobrem. Kaj pa Južni Tirolci? En primer. Ce je tudi v širsi slovenski družbi pri mizi en sam Italijan, se mu prilagodimo, da bi ga iz vpljudnosti ne odrezali iz pogovora. Ce pa si pri mizi le z dvema Nemcema, nemščine ne obvlada, italijansko pa govori vsi trije, bo sta Nemca med sabo vedno govorila po nemško... Najbrž so tudi za to tako močni.

Niko Stokelj



Seja v uredništvu dnevnika Dolomiten



Predsednica pokrajinskega sveta Veronika Stirner Brantsch



Sejna dvorana pokrajinskega sveta

Spored telošnih studijskih dni MIDAS na Južnem Tirolskem od 13. do 18. marca

Torek, 13. marca

Uvod v zgodovino Južne Tirolske z raziskovalko EURAC Emno Lantschner.

Obisk na Pokrajini Bocnu in srečanje s predsednico Veroniko Stirner Brantsch ter nekaterimi občinskimi svetniki.

Predavanje člana predsedstva avtonomne Pokrajine Bocnu Karla Rainerja o trijezičnosti v Bocnu, njenih težavah in prednostih.

Voden obisk po stavbi evropske akademije EURAC v družbi njenega predsednika Wernera Stuflesserja in načelnika centra za kongrese pri EURAC Pier Paola Mariottija.

Spoznavanje dežele s posebnim statutom Tridentinska južna Tirolska (Günther Hofer) in jezikovnih skupnosti Cimbrov in Mohegov (Anna Maria Trenti).

Sreda, 14. marca

Obisk pri nemškem oddelku deželnega sedeza RAI v Bocnu. Srečanje z novinarji dnevnika nemške skupnosti Dolomiten in odgovornim urednikom Tonijem Ebnerjem ter popoldanska »praksa« v enem od redakcijskih oddelkov.

Četrtek, 15. marca

Predavanje raziskovalca EURAC in izvedenca v mednarodnem pravu Gabriela von Toggenburga o večkulturnosti v Evropi in zlasti manjšin.

Izlet v Val Gardeno: v kraju Ortisei ogled kulturnega središča ladinske skupnosti in srečanje z novinarjem tednika La Usc di Ladins Davidom Lardschneiderjem; v kraju Selva Gardena obisk pri inštitutu za kulturo Ladincev (Jürgen Runggaldier) in pri turistični ustanovi Dolomiti Superski (Franz Perathoner).

Petek, 16. marca

Spoznavanje projektov Združenja podjetnikov v Bocnu v besedah zaposlenih Elisabette Bartocci in Stefana Guellerja.

Obisk na mladi trijezični univerzi v Bocnu (ob dnevu odprtih vrat) in srečanje z rektorico Rito Franceschini.

Sprejem na Občini Bocnu pri zupanu Luigiju Spagnolliju in podzupanu Elmarju Pichler-Rolloju.

Predavanje evropskega poslanca Michla Ebnerja o manjšinskem tisku v Evropi.

Obisk v uredništvu dnevnika nemške skupnosti Tageszeitung in srečanje z novinarji ter odgovornim urednikom Arnoldom Tribusom.

Sobota, 17. marca

Obisk v uradu za turizem in marketing (SMG) na Južnem Tirolskem: srečanje z odgovorno za stike z javnostjo Deborah Zani. Zaključki delovnega tedna z Güntherjem Rautzom, generalnim sekretarjem organizacije MIDAS.